

Gazdaságstratégia és felnőttképzés

Krisztián Béla*

Abstract The efficient adult education is a condition of the competitiveness regarding the national development strategy. The necessary changes of the adult education appear continuously in order to sustain the knowledge-value chain – the quality of the content and form of the adult education means conscious and responsible work.

Keywords adult education • national development strategy • human resources • economy • employment

A sikeres nemzeti fejlesztési stratégiához hatékony felnőttképzés a versenyképesség feltétele. A tudás-értéklánc fenntartásában szükséges felnőttképzési változtatások folyamatosan jelennek meg – a képzés tartalmi és formai minősége tudatos és felelős munkát jelent.

Stratégiai aktualitás a felvetés, hogy „Merre tart a felnőttképzés?”, mert a nemzeti stratégia szükségszerűen igényli a hatékony felnőttképzést. A hazai elméleti és gyakorlati tudások jó része alkalmas a folyamatos változások fenntartására. A modern gazdaság nem önmagában az anyagi növekedésre épít, hanem az innovációra. Ebben az ember, mint a tudás hordozója, alakítója, alkalmazója a tudástársadalomban, kitüntetett figyelem tárgya. A gazdaság és ember kapcsolatairól számos véleményt ismerünk, időről időre fellángoló és a végletek között hullámzó megnyilatkozásokkal. Nagy, rendszerbeli átalakulások folyamán ezek felerősödnek, az emberi tényezőt érintően sarkos megfogalmazásokkal.

Az emberi erőforrást érintően száz éve túl vagyunk a tudományos vezetés meg-
alapozásától,¹ félévszázada a Schultz által megfogalmazottakon² és a maig sokféle
kritikai közelítésen,³ a bonyolult meg a természetes, logikus⁴ értelmezéseken. A köz-

---

* Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
E-mail: krisztian.bela@feek.pte.hu

¹ Krisztián Béla (2011) Frederick Winslow Taylor, a tudományos menedzsment megalapítója. Humánpolitikai Szemle. 3.15-20.

² Theodore W. Schultz (1961) Beruházás az emberi tőkébe. Investment in Human Capital. The American Economic Review. 1961. március. 1-17., az Amerikai Közgazdasági Társaság (American Economic Association) hetvenharmadik évi közgyűlésén elmondott elnöki beszéd. Saint Louis, 1960. december 28. In: A gazdasági növekedés feltételei. Szerk. Szokolczai György. Budapest. KJK.1967. 322-341, idézet:323.

³ Egyik első kritikája a vizsgáltak számszerűsíthetőségére pl. Shaffer, Harry G. (1961) Investment in Human Capital: Comment. American Economic Review. 51.5. (december) 1026-1035.

⁴ Gáspár László (1992) Bevezetés az emberi erőforrás elméletébe. Pécs. JPTE FEEFI.

gazdász gondolkodás „homo oeconomicus” besorolása⁵ többször módosult, a felismerések az ember megítélésének paradigmaváltását jelzik⁶. A munkapiacot tekintve, ma általános felfogás, hogy a beruházások és a növekedés egyik akadály a magasan kvalifikált (műszaki) munkaerő és szakmunkások hiánya. Egyesek ezt végtelen hiánynak ítélik, amit részben megerősít az, hogy a kevésbé képzettek és tanulatlanok körében általános és megoldhatatlannak tűnik a munkanélküliség felszámolása a tömeges közmunkaprogramok folyamatossága ellenére. A közmunka költséges megoldás, a 2000 áprilisa óta bevezetett forma több módosításon ment keresztül, felnőttképzési kapcsolata esetleges.⁷

A politika világában a folyamatos változások jól érzékelhetőek, ezek a szakmai nézőpontok változásában is tükröződnek. Ezek közé tartozik a felnőttképzés is. A népműveléstől a közművelődésen át ívelő tanulságos fordulatok sorát megért tudomány, gyakorlat a 21. századra a gazdaságstratégia fontos része lett. A felnőttképzés jelentőségéről, számos, paradigmaváltás-megállapítás érvényességéről szóló deklaráció mellett ma a közvetlen tudáshasznosítást szolgáló feladat és igény teljesítése áll.

Az oktatás, képzés stratégiai értékéről elfogadottak a nézetek.⁸ Felmerül ugyanakkor, van-e olyan gazdasági stratégia, amelyhez kapcsolódhatnak a felnőttképzési elvárások?

Az 1990-es években – deklarált fontosságuk ellenére – alig találkozunk állami, kormányzati szinten alaposan elkészített stratégiai szemléletmóddal készült dokumentumokkal. Ennek egyik oka a korábbi gazdasági gyakorlat teljes megtagadása, a tervgazdaság lebontás-igénye, a „terv, tervezés” szó kényszer jellegének, az utasításos korszak elutasításának tulajdonítható.⁹ Ugyanakkor általában a stratégia, a vállalati stratégia témaköre számos kiadvány, értekezés tárgya lett, szívesen használta ezt a felnőttképzés is.

A stratégiai távlatokat optimistán felvonultató kormányzati munkák száma az elmúlt szűk évtizedben ugrott meg jelentősen. Kezdetben ez nem a közigazgatás „önszántából történt”, hanem az EU-csatlakozás jegyében a különböző jelentéstételi kötelezettségek kényszerítették ki. A különböző ágazati fejlesztési koncepciók, stratégiák kevésbé illeszkedtek egy átfogó, hosszú távú stratégiai dokumentumba, szakmai, módszertani megalapozottságuk rendkívül eltérő színvonalú.

Részben korábbi dokumentumok egyes részei integrálásával készült el a kormány fejlesztéspolitikáját tükröző Széchenyi Terv, illetve a Nemzeti Fejlesztési Terv. Bár ezek egyike sem az állami fejlesztéspolitika minden részletére kiterjedő stratégiai útmutató, de a korábbiaknál összefogottabbak, és integráló jellegűek. A Széchenyi Tervet, illetve a Nemzeti Fejlesztési Tervet hangsúlyos közigazgatási és politikai kommunikáció kísérte/kíséri, ezek fontos szerepet kapnak a stratégiai tervezéssel és a fejlesztéspolitikával kapcsolatos kutatások, elképzelések megajzolásakor.

A jelenleg folyamatos intézkedésekkel a kormányzat Magyarországon a 21. század kihívásaihoz igazodó, a gazdaság- és a társadalomvezérlést konzekvensen alakító „önkorlátozó, de erőteljes”¹⁰ fejlesztő államot igyekszik megjeleníteni.¹¹

⁵ Petőné Csuka Ildikó, Majoros András, Somogyi Ferenc (2012) A „homo oeconomicus” fogságában. Polgári Szemle. 2012. június. 8. évf. 1-2.sz.

⁶ Fazekas Károly (2012) Tudósok és kopaszok. HVG. június 14.

⁷ A képzetlen közmunkások (hétfégn) szombatoként iskolába fognak járni. Orbán Viktor évértékelő beszéde, 2012.

⁸ pl. Minderre: Csath Magdolna (2011) Kiművelt emberfők nélkül? Budapest. Kairosz.

⁹ Az egykori külgazdasági miniszter szerint „ha valaki csak a terv szót ebben az időben kiejtette a száján, máris ráfógták, hogy Marjai-tanítvány, s a tervgazdasági rendszer visszaállításának a híve.” Kádár Béla. A Magyar Közgazdasági Társaság konferenciáján elhangzott előadása, 2003. április 16.

¹⁰ Kovács Balázs (2006) Fejlesztő állam a XXI. században. Polgári Szemle. 2006. április. 2. 4.

A gazdaságot és társadalmat átfogó stratégiák megfogalmazását a *Kitörési életstratégiák-Magyar jövőképek és nemzetstratégiai pillérek* munka alapján már körvonalazhattuk.¹² A *Megújított szabadelvű és szociális piacgazdaság Magyarországon*¹³ kötetben pedig az új társadalmi szerződés szükségessége vetődik fel.¹⁴ Aktuális teendőket fogalmaznak meg, de következményeik miatt stratégiai jellegűek – a teljesség igénye nélkül - az Új Széchenyi Terv (ÚSZT-2010), a Magyar Növekedési Terv (2011), a Széll Kálmán Terv I. (2011) és Széll Kálmán Terv II. (2012), ebben a Nemzeti Reform Program, a Magyar Munka Terv (2011), a Szakképzési törvény módosítása (2012-13), a "Nemzetgazdasági Minisztérium koncepciója a felnőttképzés szabályozási rendszerének megváltoztatására" dokumentum, perspektívát nyit a Magyarország 2025-ben kötet.¹⁵

Az emberi erőforrás szerepe változatlan, a felnőttképzésnek/andragógiának az eddiginél erőteljesebben szükséges igazodnia a termelés általános irányzataihoz. Mindekenélőtt abban, hogy a foglalkoztatási viszonyokban és munkában alapvető változások történtek. A turbulens közegben fogalmazódó gazdaságstratégia a felnőttképzés vonatkozásában szem előtt tartja, hogy a foglalkoztatás nem stabil munkafeltételek és az életfogytig tartó munkaviszony „terepe”, hanem az adott helyzettől függő foglalkoztatásban való részvétel időszakos lehetősége, ennek megfelelő képzés/képzettség nyújtása.

E szükségesség tartja fenn azt a folyamatot, hogy a vállalatok humán tőkeberuházásait egyre inkább a portfólió beruházások jegyeit mutatják. A szervezeti tudások tanulása tekintetében jelentősek az eltérések. A termelés többségében és az ehhez kapcsolódó adminisztrációban a hagyományos rendszerek élnek (a jellemzően a tudományos vezetés nyomán kialakult formákban). A tudástranszfer, a pénz, PR és marketing világában azonban más ismeretekre van szükség – a szervezetbe allokálódó képességeknek mindkét igényt szükséges teljesítenie, ami a személyi képességek minél teljesebb fejlettségét kívánja.¹⁶

A szakképzés a munkapiaci jelenlét egyik feltétele, a gazdaság szakmai feladatellátásának alapja. A felnőttek szakmai alap- és továbbképzése folyamatos feladat. A kormányzati vállalatok leginkább nehezen kivitelezhető körében, a foglalkoztatási problémák megoldásában is szerepe van felnőttképzésnek.¹⁷ Tiszta piaci oldalról közelítve a foglalkoztatottság a beruházások következtében fellépő munkaerőigény miatt növekszik, és ha így tekintjük, akkor lényegében nem ok, hanem okozati tényező. Mivel a magánszemélyek aktivitásának növelését adózó munkahelyek létrehozá-

¹¹ Figyelemmel más területekre: A nemzetközi fejlesztéspolitikai stratégiákészítés gyakorlata, Kopint-Datorg Rt., Budapest. 2006. 9–32.

¹² Matolcsy György (http://www.polgariszemle.hu/app/data/matolcsy_08_kitoresi_életstrategiak.pdf)

¹³ *Megújított szabadelvű és szociális piacgazdaság Magyarországon. „75-ök vitairata”. A tanulmányt szerkesztette: Cséfalvay Zoltán és Matolcsy György. Jövőkép sorozat 1. 13. fejezet. A hazai humán és gazdasági erőforrások erősítése fejezet nem kifejezetten az oktatás, képzésről szól, hanem a társadalmi szerződés újragondolásának szükségességéről.*

¹⁴ A stratégiához: Matolcsy György és tsai (2009) *Megújított szabadelvű és szociális piacgazdaság Magyarországon. Növekedéskutató Intézet, Budapest*, Matolcsy György és tsai (2010) *Jövőkép. Növekedéskutató Intézet, Budapest*, Matolcsy György és tsai (2010) *Új Széchenyi Terv. A talpra állás és felemelkedés fejlesztéspolitikai programja. Vitairat, Nemzetgazdasági Minisztérium, Budapest*.

¹⁵ Magyarország 2025-ben. Szerk.: Nováky Erzsébet. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest. 2010.

¹⁶ Biczó Henriett (2001) *Felejtés és tanulás. Interjú Szabó Katalinnal, a BKE tanárával egy nemzetközi kutatásról a transznacionális vállalatoknál végzett, a szervezeti tanulással foglalkozó összehasonlító kutatásról. Népszabadság. 2001. július 23.7.*

¹⁷ Egyes programok feltétele és része bizonyos felnőttképzési tevékenység (vö. pl. a Leader-program).

sával,¹⁸ és nem ún. második munkaerőpiac kialakításával képzelik el, ez komplex gazdaság- és társadalomfejlesztő programot igényel.¹⁹ A fejlesztések - otthonteremtési, közlekedési, infrastruktúra és turizmusfejlesztési, munkahelymegtartó programok - jellemzően ipari vállalkozások szintjén szerveződnek és koncentrálnak, illetve ipari vállalkozások révén valósulnak meg, vagy ipari vállalkozások létesítésével működnek tovább.²⁰ Mindebben szükséges a képzések fejlesztő, innovációs folyamata. Olyan eszközzel, olyan módszertanokkal, melyek jól kiszámítható cselekvési programokat alapoznak meg, és magukban hordozzák a siker lehetőségét.

A közvetlen feladatok megvalósításához szükséges eszköz a felnőttképzési kerettantervek rendszere, a vasárnapi iskolák, amelyek „az iskolán kívüli nem formális, általános felnőttoktatás” jelentős formái, ahol a felnőttek „az általános műveltség számukra fontos elemeit” érhetik el „az egyéni boldogulás és a munkaerő-piaci alkalmasság növelése érdekében”. Mindezt „a Magyar Népfőiskolai Társaság, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat helyi szervezetei, a közművelődési intézmények munkatársai, az egyházak és a helyi önkormányzatok, civil szervezetek közreműködésével lehet megvalósítani”.²¹ Megjegyezzük, hogy az egyetemek és kutatóhelyek szakképzési vagy felnőttképzési kapcsolata a munkaerőpiaci intézményrendszerrel, kamarákkal, a különböző HR tanácsadó, közvetítő szervezetekkel alig érzékelhető vagy igen áttételes befolyást jelent. Kivételes, hogy a kapcsolatok operatív megoldásokig vezetnek.

A feladatok operativitása, az ország fejlesztőstratégiái mentén szükséges felnőttképzési aktivitásból részt kérne az úgynevezett tudományos felnőttképzés, andragógia is. „Az egész életen át tartó tanulás stratégiáját úgy képzelték, képzelik el a tárcáknál, hogy az összekötné az oktatási és képzési célokat a foglalkoztatási és ifjúságpolitikai célokkal. Ugyanakkor az alfejezet címében is jelzett fogalommal illetjük azt a fajta stratégiaalkotást, melybe egyetlen mértékadó, a témával foglalkozó szakembert, kutatót, nem vontak be aki(k) gondolataival/gondolataikkal hozzájárulhatott volna ahhoz, hogy ne hogy egy újabb redukcionista, azaz megint csak a foglalkoztatáspolitikának, a humán erőforrás fejlesztés operatív programjához rendelt oktatási – képzési, munkaerőpiaci pályázati keretekhez illesztett modelltől volt és van szó. A tervezésbe és a stratégia nyers-formátumú megtárgyalásába eddig még nem vontak szakmai műhelyt, hogy azzal legitimálhatták volna a folyamatot és az eddig keretbe rendezett tartalmat”²² – írja egy szakértő. Holott a MTA Pedagógiai Bizottságának Andragógiai Albizottsága szerint „A felnőttképzés piaci szereplőivel a gyakorlati tudást szeretnénk intenzívebben megjeleníteni az albizottság munkájában”²³, ismert és változtatásokra nyitott a felnőttképzési stratégia dokumentuma²⁴, él a párbeszéd a

¹⁸ pl. a multiplikátor hatás, *Krisztián Béla, Ruzsa Csaba, Tibold Máttyás (2012) Foglalkoztatásbővítés – jövedelemtermelés – bányászat a Dél-Dunántúlon. Munkaügyi Szemle. 2012. 4. 31-42.*

¹⁹ Deákné Gál Anikó(2011) Beruházások, FDI, gazdasági növekedés Polgári Szemle. 2011. április. 7. évfolyam, 2. sz.

²⁰ Botos Balázs (2010) Az iparpolitika metamorfózisa. Budapest, L'Harmattan Kiadó.

²¹ Az Oktatási Államtitkárság tájékoztatója. Budapest. 2012.

²² Németh Balázs (2006) Magyarországon az érintett szaktárcák miért követik inkább a zárt vagy szűkített koordináció folyamatát? In: Az Andragógia korszerű eszközeiről és módszereiről. Tanulmánykötet. Szerkesztette: Dr. Koltai Dénes és Lada László. Budapest. Nemzeti Felnőttképzési Intézet. 34-36.

²³ Vedovatti Anildo (2009) Újraválasztott elnök (dr. Koltai Dénes) az MTA Andragógiai Albizottságának élén. Interjú. Felnőttképzés 2009. 4.49.

²⁴ A tervezet teljes szövege: *felnett_tanulasi_strategia_tervezet_2012_majus* <http://www.observatory.org.hu/parbeszed-a-kormany-felnott-tanulasi-strategiajanak-tervezeterol-az-egyezetest-az-ofi-vegzi/>

kormány felnőtt-tanulási stratégiájának tervezetéről²⁵. A „Konceptió a felnőttképzés szabályozási rendszerének megváltoztatására” című munkaanyag²⁶ formálja azokat az intézkedéseket, amelyek a nemzeti fejlesztés érdekében minőségben, az öfenntartó intézmény²⁷ szellemében alakítják a felnőttképzést.

Ma sajátos a szemlélet: a felnőttképzést, a közvetített tudást ugyanazokkal a kategóriákkal elemzik, mint az egyéb vállalati produktív inputokat. Ennek megfelelően a csak egyéni hatékonyság háttérbe szorul a versenyképességet magyarázó tényezők sorában. A versenyképességet egyre inkább a nemzeti együttműködés kollektív, hálózati hatékonyság határozza meg. Ehhez a fejlesztő nemzetstratégia különböző irányai megfelelő kapcsolatokat teremtenek a felnőttképzéssel. Míg a gazdaságstratégiában az aktualitás és a távlatok sajtos ötvözete jelenik meg, az oktatás, képzés a munkafeladatok tekintetében a mindig követelmény alapképzettség és a változó feladatokhoz igényelt tudás alakításában tulajdonképpen állandóan teljesíteni kész állapotban tartandó. A jelenlét és teljesítés – ez az oktatás, képzés feladata és ebben van szükséges értéke – elvonatkoztatva bármilyen jelzőtől (aktualitás, stratégia). A felnőttképzés tudás- és szervezeti hálózati kapcsolatainak minősége és a gazdaság teljesítménye közötti szoros összefüggésre utal a tudáshálózati kompetencia, amely konferenciánk gazdag témakörében is tükröződik.

---

²⁵ Párbeszéd a kormány felnőtt-tanulási stratégiájának tervezetéről – az egyeztetést az OFI végzi. 2012.06.22. <http://www.observatory.org.hu/parbeszed-a-kormany-felnott-tanulasi-strategiajanak-tervezeterol-az-egyeztetest-az-ofi-vegzi/>

²⁶ Nemzetgazdasági Minisztérium. Szakképzési és Felnőttképzési Főosztály. Konceptió a felnőttképzés szabályozási rendszerének megváltoztatására (Vitaanyag a felnőttképzési tanévnyitó konferenciára). Bemutatása a 2012. augusztus 30-án tartott Országos Felnőttképzési Tanévnyitón (dr. Drobotina László, az NGM Szakképzési és Felnőttképzési Főosztályának vezetője) történt.

²⁷ Koltai Dénes (2009) „Ez az, ami a mi rendszerünkben nagyon hiányzik, az öfenntartó intézmény” In: Vedovatti Anildo (2009) Újraavasztott elnök. 49.